

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра виробничого та інвестиційного менеджменту

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету
Інна САВИЦЬКА

«_____» 2023 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри виробничого та
інвестиційного менеджменту
Протокол № 8 від «18» квітня 2023 р.

В.о. завідувача кафедри
Марина ДЄЛІНІ

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП

Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії

Гарант ОП

Лілія МАКАРЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

спеціальність	<u>29 «Міжнародні відносини»</u>
освітня програма	<u>Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</u>
Факультет	<u>Гуманітарно-педагогічний</u>
Розробники:	<u>доцент, к.е.н. Гаврилюк В.П.</u> (посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2023 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	магістр (бакалавр, спеціаліст, магістр)	
Спеціальність	29 – «Міжнародні відносини»	
Освітня програма	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) <small>(якщо є в робочому навчальному плані)</small>	немає <small>(назва)</small>	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	1-й рік навчання	
Семестр	2	
Лекційні заняття	15 год.	
Практичні, семінарські заняття	15 год.	
Лабораторні заняття	0 год.	
Самостійна робота	90 год.	
Індивідуальні завдання	0 год.	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента –	6 год. 6 год.	

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Під час вивчення даного курсу особлива увага буде приділена найважливішим аспектам економіки зарубіжних країн в їх цілісній взаємодії, що формує світову економіку. Основна увага приділяється характеристиці типологічної та регіонально-інтеграційної структури країн світу. Розглядаються також стратегії економічного розвитку країн світу та макрорегіональних інтеграційних об'єднань.

Мета курсу «Економіка зарубіжних країн» полягає в поглибленому освоєнні загальних закономірностей розвитку міжнародної економіки на етапі її трансформації та глобалізації, вивченні особливостей основних форм міжнародних економічних відносин, механізму входження України до світового господарського простору.

Завдання курсу «Економіка зарубіжних країн» зводяться до одержання студентами знань загальнотеоретичного і частково практично-прикладного характеру. Після опанування студентами курсу «Економіка зарубіжних країн» вони оволодіють основами вивчення основних рис сучасних світогосподарських процесів та специфіки їх впливу на розвиток економіки України. Поряд з цим, студенти вивчають практику регулювання цих процесів на національному, регіональному та інтернаціональному рівнях, розв'язують прикладні завдання щодо варіантів використання форм міжнародних економічних відносин для інтенсифікації національної економіки.

У результаті вивчення дисципліни студенти мають

Знати:

- сутність, структуру, механізм функціонування та класифікацію суб'єктів міжнародної взаємодії;
- суть, типи, показники та процеси міжнародного поділу праці, спеціалізації та кооперування.
- процеси міграції робочої сили та руху капіталу;
- проблеми функціонування світової валютної системи;
- напрями міжнародного науково-технічного обміну.

Вміти:

- аналізувати особливості економічної системи будь-якої країни світу;
- визначати необхідність широкого залучення національних економік до світогосподарських процесів;
- моделювати розвиток міжнародної економіки у системі багатостороннього співробітництва.
- оцінювати та розраховувати показники міжнародної торгівлі та визначати тенденції її розвитку;
- аналізувати методи регулювання міжнародних торговельних відносин;
- визначати особливості розвитку науково-технічного обміну, міжнародного руху капіталів, міграції робочої сили та інтеграційних процесів в міжнародних економічних відносинах.

**Набуття компетентностей:
інтегральна компетентність (ІК):**

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

загальні компетентності (ЗК):

1. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
2. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість

фахові (спеціальні) компетентності (СК):

- Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.
- Здатність використовувати для дослідження міжнародних відносин, суспільних комунікацій та для регіональних студій теоретичні та методологічні підходи політології, економічної та правової науки, міждисциплінарних досліджень.
- Здатність виявляти та аналізувати особливості розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів, та місця в них України.

Програмні результати навчання (ПРН):

- Збирати, обробляти та аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, світової політики та зовнішньої політики держав.
- Брати участь у професійні дискусії у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій, поважати опонентів і їхню точку зору, доносити до фахівців та широкого загалу інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з фахових проблем.

3. ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Тема 1. Економіка країн Європи

Визначальні відмінності розвинутих країн. Історико-економічні особливості розвитку. Спосіб виробництва. Індекс розвитку людини. Динаміка економічного розвитку. Структура економіки. Країни, що розвиваються. Типологія країн, що розвиваються. Фактори економічного розвитку. Модель «етатизму». Модель «периферійного розвитку». Модель «Вашингтонського консенсусу». Економічні проблеми країн, що розвиваються. Регіональні особливості економіки країн, що розвиваються. Перехідна (транзитивна) економіка. Передумови переходу до ринкової економіки. Економічні реформи перехідного періоду. Модель «шокової терапії». Еволюційна модель. Динаміка розвитку країн перехідної економіки. Структура економіки країн перехідної економіки. Регіональні особливості розвитку країн перехідної економіки.

Тема 2. Економіка країн Азії та Тихоокеанського регіону

Регіональна інтеграція; рівні інтеграції; Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС); Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом); Європейське економічне співтовариство (ЄЕС); Європейський Союз; Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ); Співдружність Незалежних Держав (СНД); Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС); Організація за демократію та економічний розвиток (ГУАМ); Європейсько-Азійське економічне співробітництво (ЄврАзЕС); Митний союз Росії, Білорусі й Казахстану; Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС); Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН); «План Коломбо»; Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА); Південний спільний ринок (МЕРКОСУР); Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛААІ); Карибське співтовариство і Карибський спільний ринок (КАРИКОМ); Економічне співробітництво держав Західної Африки (ЕКОВАС); Спільний ринок Східної та Південної Африки (КОМЕСА); Митний і економічний союз Центральної Африки (ЮДЕАК).

Тема 3. Економіка країн Північної та Південної Америки

Місце України на світовому ринку товарів та послуг. Обсяг світового експорту та імпорту товарів і послуг. Частка українського експорту та імпорту у світовій торгівлі.

Товарна структура зовнішньої торгівлі товарами України. Динаміка незмінності товарної структури українського експорту: аналіз причин та наслідків. Частка товарної структури експорту та імпорту товарів. Економічний аналіз стану експортної спеціалізації України.

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України. Ефективність українського експорту. Повільна структурна перебудова виробництва. Собівартість експортної продукції. Забезпечення умовами поставок продукції на

зовнішні ринки. Повернення податку на додану вартість. Спад ефективності виробництва.

Україна на світовому ринку послуг. Структура зовнішньої торгівлі послугами України. Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами України.

Фактори впливу на розвиток зовнішньої торгівлі України. Низька конкурентоспроможність вітчизняних товарів та послуг. Нерозвиненість базових інститутів ринкової економіки. Недосконалість механізмів державного регулювання. Нерозвиненість ринкової інфраструктури підтримки експорту.

Шляхи оптимізації експортно-імпоротної діяльності України. Заходи підтримки українських експортерів. Проведення ревізії законодавства України, що регулює зовнішню економічну діяльність. Розробка і реалізація національної програми підвищення конкурентоспроможності виробників у стратегічно важливих для України секторах. Підвищення конкурентоспроможності підприємств-експортерів. Збільшення закупівель за кордоном ліцензій на новітні технології (ноу-хау), машини, устаткування і приладів. Активне впровадження в Україні міжнародних стандартів, вимог і процедур сертифікації, які забезпечать відповідність національної продукції та послуг міжнародним стандартам, розробка і реалізація відповідної національної програми. Вжиття заходів політичного, дипломатичного і законодавчого характеру. Прискорена інформатизація економіки та зовнішніх економічних зв'язків України.

Тема 4. Економіка країн Африки

Діяльність України на світовому валютному ринку. Етапи розвитку грошово-валютної політики України. Необхідність введення купоно-карбованця. Грошова реформа 1996 р. Причини запізненої грошової реформи в Україні. Забезпечення конвертування гривні. Підтримання стабільного курсу гривні. Реальний ефективний обмінний курс гривні. Зменшення дефіциту платіжного балансу. Формування офіційних золотовалютних резервів. Структура зовнішнього боргу України за кредиторами.

Місце України на світовому фондовому ринку. Загальний обсяг операцій з цінними паперами на фондовому ринку України. Обсяг операцій на організаторах торгівлі в Україні. Частка операцій на організаторах торгівлі в загальному обсязі операцій на фондовому ринку України. Обсяг українських цінних паперів розміщених на іноземних фондових біржах. Види цінних паперів, які розміщують українські підприємства за кордоном. Проблеми та перспективи інтеграції України до світового фондового ринку.

Україна на світовому ринку капіталів. Динаміка валового зовнішнього боргу України. Приріст обсягів валового зовнішнього боргу України. Заборгованість сектору державного управління та органів грошово-кредитного регулювання України. Заборгованість банківського сектору економіки України. Зовнішній борг банків та підприємств із часткою державної власності понад 50%. Заборгованість інших секторів економіки України. Структура валового зовнішнього боргу України за секторами економіки. Структура валового зовнішнього боргу України за фінансовими інструментами. Валовий зовнішній борг України за початковими строками погашення. Валютна структура зовнішнього боргу.

Інтеграція України до світового фінансового ринку. Основні напрямки оптимізації доступу іноземного капіталу до національного фінансового ринку. Шляхи активізації доступу українських суб'єктів підприємницької діяльності до ресурсів світового фінансового ринку.

Змістовий модуль 2.

СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ ТА МАКРОРЕГІОНАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Тема 5. Особливості економічних стратегій розвинутих країн

Інвестиційний процес. Інвестиційні інтереси. Інвестиційні ризики. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів. Фактори інвестиційної привабливості регіонів. Обсяг притоку інвестицій в географічні регіони світу.

Передумови залучення України до міжнародного інвестиційного ринку. Якісна характеристика інвестиційної діяльності України. Приватизація як інструмент залучення інвестицій до економіки України. Проблеми залучення іноземного капіталу в Україну. Кількісний аналіз інвестиційної діяльності. Проблеми вітчизняного інвестиційного процесу. Перспективи активізації інвестиційного процесу в Україні. Фактори зростання інвестиційної привабливості України: м'які та жорсткі.

Тема 6. Специфіка економічних стратегій країн, що розвиваються

Особливості розвитку міжнародної трудової міграції на сучасному етапі. Кількість мігрантів у світі. Види міграції робочої сили. Основні тенденції розвитку сучасних міграційних процесів. Регулювання міжнародних міграційних процесів.

Місце України в світових міграційних процесах. Передумови міграції української робочої сили. Особливості сучасного етапу розвитку міжнародної трудової міграції в Україні. Кількісні та якісні показники міграції. Проблеми міграції для України. Перспективи ефективного позиціонування України на ринку робочої сили. Проблема «відпливу умів» з України. Форми «відпливу умів» з України. Причини відтоку висококваліфікованих кадрів. Шляхи вирішення проблеми «відпливу умів». Регулювання міжнародної міграції робочої сили.

Тема 7. Стратегії макрорегіональних інтеграційних об'єднань

Особливості зовнішньоекономічної політики України. Цілі зовнішньоекономічної політики. Ознаки зовнішньоекономічної політики. Модель зовнішньоекономічної політики. Функції зовнішньоекономічної політики. Наступальне та захисне функціональне завдання зовнішньоекономічної політики. Економічні фактори зовнішньоекономічної політики. Політичні фактори зовнішньоекономічної політики. Національні фактори зовнішньоекономічної політики. Регіональні фактори зовнішньоекономічної політики. Інструменти зовнішньоекономічної політики.

Ознаки зовнішньоекономічної політики України. Національна макромодель зовнішньоекономічної політики. Торговельна політика. Кредитно-грошова

політика. Валютно-кредитна політика. Інвестиційна політика. Політика платіжного балансу. Методологічний інструментарій зовнішньоекономічної політики України.

Тема 8. Формування міжнародних стратегій економічного розвитку України

Напрямки співробітництва України з регіональними інтеграційними угрупованнями: західний, східний, південний та південно-східний.

Західний вектор співпраці. Інституційно-правові основи економічного співробітництва між Україною та європейськими країнами. Розвиток основних форм економічного співробітництва між Україною та Європою. Торгово-економічні зв'язки. Лібералізація цін та торгівлі. Перспективи створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським союзом (ЄС). Можливість укладання угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Співробітництво у валютно-фінансовій сфері. Інвестиційна співпраця. Наукове та технологічне співробітництво України з країнами ЄС та Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ).

Історичний аспект зародження взаємовідносин з країнами східного вектора економічної співпраці. Економічні інтереси України на теренах пострадянського простору. Необхідність створення Співдружності незалежних держав (СНД) та Єдиного економічного простору (ЄЕП). Цілі та принципи діяльності. Міжнародні договори в рамках СНД та ЄЕП. Стратегічні інтереси України. Інтеграційний фактор. Дезінтеграційний фактор. Торгово-економічна співпраця України з країнами СНД та ЄЕП. Інвестиційна та науково-технічна діяльність. Валютно-фінансова та кредитна співпраця між країнами.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усьго	у тому числі				
л		с/п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОСТОРИ						
Тема 1. Економіка країн Європи	14	2	2	-	-	10
Тема 2. Економіка країн Азії та Тихоокеанського регіону	14	2	2	-	-	10
Тема 3. Економіка країн Північної та Південної Америки	14	2	2			10
Тема 4. Економіка країн Африки	14	2	2	-	-	10
Разом за змістовим модулем 1	56	8	8	-	-	40

Змістовий модуль 2. Стратегії економічного розвитку країн світу та макрорегіональних інтеграційних об'єднань						
Тема 5. Особливості економічних стратегій розвинутих країн	14	2	2	-	-	10
Тема 6. Специфіка економічних стратегій країн, що розвиваються	14	2	2			10
Тема 7. Стратегії макрорегіональних інтеграційних об'єднань	14	2	2			10
Тема 8. Формування міжнародних стратегій економічного розвитку України	22	1	1			20
Разом за змістовим модулем 2	64	7	7	-	-	50
Усього годин	120	15	15	-	-	90

4. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
не передбачено навчальним планом		

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Економіка країн Європи	2
2.	Економіка країн Азії та Тихоокеанського регіону	2
3.	Економіка країн Північної та Південної Америки	2
4.	Економіка країн Африки	2
5.	Особливості економічних стратегій розвинутих країн	2
6.	Специфіка економічних стратегій країн, що розвиваються	2
7.	Стратегії макрорегіональних інтеграційних об'єднань	2
8.	Формування міжнародних стратегій економічного розвитку України	1
Разом		15

6. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
не передбачено навчальним планом		

7. ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
9.	Економіка країн Європи	10
10.	Економіка країн Азії та Тихоокеанського регіону	10
11.	Економіка країн Північної та Південної Америки	10
12.	Економіка країн Африки	10
13.	Особливості економічних стратегій розвинутих країн	10
14.	Специфіка економічних стратегій країн, що розвиваються	10
15.	Стратегії макрорегіональних інтеграційних об'єднань	10
16.	Формування міжнародних стратегій економічного розвитку України	20
Разом		90

8. ЗРАЗКИ КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ, ТЕСТІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТАМИ

Контрольні питання для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Дайте визначення «національної економіки», опишіть особливості національних економік.
2. Що таке структура національної економіки? Які є види структури національної економіки?
3. В чому полягає державне регулювання економіки? Назвіть основні економічні функції держави в національній економіці.
4. Що таке зовнішньоекономічна діяльність держави? Назвіть основні форми зовнішньоекономічних зв'язків та коротко охарактеризуйте їх.
5. Наведіть класифікацію зовнішньоекономічних операцій. В чому полягає сутність прямих і непрямих зовнішньоторговельних операцій?
6. Наведіть класифікацію суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і дайте їм визначення. Який основний документ регулює зовнішньоекономічну діяльність в Україні?
7. Відкрита економіка. Світове господарство.
8. Платіжний баланс: показник та фактор зовнішньоекономічної діяльності.
9. Діяльність міжнародних економічних організацій.
10. Міжнародне співробітництво у виробничих, науково-технічних сферах.
11. Теорії зовнішньої торгівлі.
12. Шляхи вдосконалення структури зовнішньої торгівлі.
13. Міжнародний ринок послуг.
14. Особливості становлення ринку послуг.
15. Поняття міжнародних технологічних послуг.
16. Класифікація суб'єктів міжнародного посередництва.
17. Зовнішньоекономічний контракт: особливості укладання і структура.
18. Порядок визначення цін у зовнішньоекономічних контрактах.
19. Напрями надходження прямих іноземних інвестицій, їх галузева і

- територіальна структура.
20. Мотивація створення СП.
 21. Процес створення СП.
 22. Специфіка розвитку спільних підприємств в Україні.
 23. Приватизація як інструмент залучення інвестицій до трансформаційної економіки.
 24. Специфічні форми підприємницької транс націоналізації за умов ринкових перетворень.
 25. Напрями підвищення конкурентоспроможності української економіки.
 26. Сучасні форми протекціонізму: поняття анти імпорتنих адміністративних процедур.
 27. Антидемпінг як фактор у конкурентній боротьбі.
 28. Регіоналізація геополітичного ландшафту Європи і світу.
 29. Основні геополітичні стратегії і геополітичні доктрини ХХ століття, їх вплив на гео економічні пріоритети України.
 30. Прикордонне співробітництво в Україні.
 31. Україна в системі єврорегіонів.
 32. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України.
 33. Пріоритети програми ТАСІС.
 34. Місце і роль країн Центральної та Східної Європи у зовнішньополітичній і зовнішньоекономічній стратегіях розвитку України.
 35. Досвід переходу країн ЦСЄ до ринкової економіки, залучення іноземного капіталу та його використання в Україні.
 36. Експортоспроможність української продукції на ринках країн-членів СНД.
 37. Перспективи співробітництва України з країнами СНД.
 38. Особливості інтеграційних процесів у Чорноморському регіоні.
 39. Місце України в ЧЕС.
 40. Перспективи розвитку зони Чорноморської економічної інтеграції.
 41. Співробітництво країн ЧЕС в енергетичних проектах.
 42. Економіка країн Південно-Східної та Південної Азії, особливості інтеграційних процесів у регіоні.
 43. Особливості зовнішньоекономічних зв'язків України з Єгиптом і Південно-Африканською Республікою.

Тести

1. Яка модель ринкової економіки характеризується незначним втручанням держави і всебічною підтримкою підприємництва?
 - a) вільний ринок;
 - b) соціально орієнтований ринок;
 - c) державно керований ринок;
 - d) адміністративний ринок.
2. Скільки термінів містить діюча редакція Інкотермс?

- a) 11
- b) 13
- c) 10
- d) 12

3. Який принцип покладено в основу формування термінів «Інкотермс - 2020»?

- a) принцип зростання зобов'язань продавця;
- b) принцип зростання зобов'язань покупця;
- c) принцип зростання витрат;
- d) принцип зростання зобов'язань продавця щодо страхування

контракту.

4. Що означають обов'язки покупця щодо поставки товару згідно з умовою СРТ?

- a) прийняття товару від продавця згідно з контрактом;
- b) прийняття товару згідно з пунктом «Поставка товару» від перевізника в обумовленому місці призначення;
- c) прийняття товару від перевізника;
- d) прийняття товару від продавця в обумовленому місці.

5. Які обов'язкові умови має містити міжнародний контракт купівлі-продажу?

- a) гарантії;
- b) пакування та маркування;
- c) страхування;
- d) захисні застереження;
- e) форс-мажорні обставини;
- f) умови платежу.

6. Які з перерахованих факторів впливу на контрактну ціну є кон'юнктурними

- a) стабільність вартісно-економічних відносин;
- b) поточні зміни обсягів виробництва та споживання;
- c) валютні коливання;
- d) фактори, пов'язані із суто ринковими закономірностями;
- e) стихійні лиха;
- f) збройні конфлікти.

7. Яка політика державного регулювання передбачає контроль за грошовою пропозицією через ставку процента, резервну норму та інші інструменти?

- a) грошово-кредитна потічка;
- b) фіскальна політика;
- c) зовнішньоекономічна політика;

d) політика регулювання доходів.

8. Який принцип передбачає недопущення ввезення на митну територію України імпорту товару за ціною, нижчою від порівнянної на подібний товар у країні експорту?

- a) принцип юридичної рівності і недискримінації;
- b) принцип недискримінації;
- c) принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва;
- d) принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної

діяльності;

- e) принцип еквівалентності обміну;
- f) принцип неприпустимості демпінгу при ввезення та вивезенні

товарів.

9. Якими є інструменти держави щодо впровадження експортної політики?

- a) застосування процедур держзамовлення і держконтракту;
- b) регулювання експорту за рахунок встановлення мінімальних цін;
- c) розробка основ селективного розвитку виробничо-експортного потенціалу;
- d) регулювання експортних операцій;
- e) макроекономічний перерозподіл інвестицій за пріоритетними напрямками державного фінансування;
- f) регулювання імпорту за рахунок встановлення мінімальних цін.

10. Визначте пріоритетні інструменти державної політики України стосовно імпорту:

- a) структурна перебудова імпорту;
- b) поступове розширення селективного імпорту дефіцитної сировини з країн, що розвиваються;
- c) стимулювання конкурентного середовища на внутрішньому ринку;
- d) застосування адміністративних формальностей, мита і прямого обмеження імпорту;
- e) структурна перебудова експорту, застосування адміністративних процедур, мита;
- f) поступове розширення селективного імпорту дефіцитної сировини з розвинених країн.

11. Митна вартість товару:

- a) це вартість товару за контрактом, у відповідності до якого

здійснюється оформлення товару на митниці;

- b) визначається згідно порядку встановленого керівником митниці, в зоні діяльності якої здійснюється митне оформлення;
- c) є базою для нарахування обов'язкових митних платежів;
- d) використовується як база для розрахунків між контрагентами угоди купівлі-продажу.

12. Країною походження товару є країна:

- a) з якої експортується товар;
- b) де товар перебував більше одного року;
- c) де товар був підданий переробці, в результаті якої створено 50% і більше доданої вартості;
- d) всі відповіді правильні.

13. «Валютний ринок» - це:

- a) національні і міжнародні банки, а також біржі, через які здійснюється купівля, продаж і обмін іноземної валюти;
- b) узгоджена, координована валютна політика і система зовнішніх розрахунків;
- c) сукупність держав на базі валютних блоків;
- d) міжбанківський ринок з купівлі-продажу валюти.

14. Хто отримує найбільший виграш від вільної торгівлі?

- a) споживачі; галузі, що конкурують з імпортом;
- b) країни, що розвиваються;
- c) молоді галузі виробництва.

15. Чому галузі, що конкурують з імпортом виступають проти вільної торгівлі?

- a) їм доведеться підвищити ефективність виробництва щоб залишитись конкурентоспроможними;
- b) вони втрачають обсяг продаж тим споживачам, що надають перевагу імпортній продукції;
- c) їм доведеться продавати свою продукцію по більш низьким цінам, оскільки конкуренція зростає;
- d) всі відповіді правильні.

16. Які інструменти торговельної політики стимулюють зовнішню торгівлю України?

- a) запровадження експортних субсидій;
- b) зниження ставок ввізного мита;
- c) правильні відповіді a) та b);
- d) немає правильної відповіді.

17. Хто безпосередньо є найвищим органом регулювання

зовнішньоекономічної діяльності підприємств України?

- a) Адміністрація президента України;
- b) Кабінет Міністрів України;
- c) Верховна Рада України.

18. Хто є найвищим органом державного зовнішньоекономічної діяльності в Україні?

- a) Верховна Рада України;
- b) Кабінет Міністрів України;
- c) Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків та торгівлі України.

19. Які функції виконує Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків та торгівлі України?

- a) приймає нормативні акти з питань зовнішньоекономічної діяльності;
- b) забезпечує складання платіжного балансу країни;
- c) забезпечує проведення єдиної зовнішньоторговельної політики підприємств.

20. Які функції виконує Кабінет Міністрів України при регулюванні зовнішньоекономічної діяльності?

- a) розглядає, затверджує та змінює структуру органів державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю;
- b) регулює курси національної валюти України;
- c) забезпечує вкладання валютного балансу;
- d) здійснює контроль за дотриманням суб'єктами ЗЕД законів України.

21. Які функції виконує Національний банк України при регулюванні ЗЕД?

- a) затверджує нормативи розподілу валютної виручки підприємств;
- b) укладає угоди з міжнародними валютно-фінансовими інститутами;
- c) здійснює збереження та використання золотовалютного резерву України;
- d) здійснює заходи щодо забезпечення раціонального використання коштів державного валютного фонду

22. Визначте суттєві недоліки використання торговельних посередників у зовнішній торгівлі:

- a) зростають витрати, що пов'язані з організацією та контролем за діяльністю торговельно-посередницької ланки;

- b) зменшується прибуток експортера;
- c) експортер не має безпосереднього контракту із ринком збуту.

23. Підприємство виготовляє товари народного споживання з імпоротної сировини. Яка форма виходу на зовнішній ринок при цих умовах найефективніша?

- a) укладання угоди з посередником для закупки сировини;
- b) створення спільного підприємства;
- c) безпосередній вихід на зовнішній ринок для продажу власної продукції і закупки сировини.

24. Які з наведених характеристик товару насамперед враховуються при аналізі експортних можливостей?

- a) ціна, собівартість, дизайн, гарантійне обслуговування;
- b) новизна, патентна чистота, відповідність стандартам якості країни-імпортера, надійність, безпечність, екологічність;
- c) етап життєвого циклу товарів, обсяг виробництва;
- d) ціна, якість товару, можливості виробництва, простота використання.

25. Термін «негайна поставка» після укладення угоди означає поставку товару впродовж:

- a) 7 днів;
- b) 14 днів;
- c) 21 дня;
- d) 30 днів.

26. Для перевезення більшості видів товарів у міжнародній торгівлі найчастіше використовуються:

- a) картонні коробки;
- b) контейнери;
- c) ящики;
- d) мішки.

27. Якщо арбітражною умовою передбачено розглядання суперечок трьома арбітрами, то хто вибирає третього?

- a) позивач;
- b) арбітри, вибрані сторонами;
- c) відповідач;
- d) держава, на території якої функціонує суд.

ПРИКЛАДИ ТИПОВИХ ЗАДАЧ З ДИСЦИПЛІНИ

Завдання 1. Знайти відповідне визначення для кожного наведеного терміну

Термін:

1. Представництво іноземного суб'єкта господарської діяльності
2. Іноземні суб'єкти господарської діяльності
3. Резидент
4. Нерезидент

Визначення:

A. Фізичні особи(громадяни України, іноземні (громадяни, особи

без громадянства), що постійно проживають на території України, в тому числі й ті, що тимчасово перебувають за кордоном

B. Юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи з місцем розташування за межами України, що створені і діють відповідно до законодавства іноземної держави

C. Суб'єкти господарської діяльності, що мають постійне місце розташування або постійне місце проживання за межами України

D. Установа або особа, яка представляє інтереси іноземного суб'єкта господарської діяльності в Україні і має на це належним чином оформлені відповідні повноваження

Завдання 2. Знайти відповідне визначення для кожного наведеного терміну

Термін:

1. Торгівля
2. Спільне підприємництво
3. Надання послуг
4. Співробітництво

Визначення:

A. Велике поширення в міжнародному бізнесі належить

посередницьким, банківським, біржовим, страхуванню, туризму, міжнародним перевезенням вантажів

B. Наукове, технічне й економічне

- C. За допомогою цієї форми здійснюється купівля-продаж товарів широкого споживання, устаткування, відбувається товарний обмін продукцією
- D. Дана форма зовнішньоекономічних зв'язків реалізується у вигляді інвестиційних проектів у всіх сферах промисловості, науки, освіти, медицини

Завдання 3. Знайти відповідне визначення для кожного наведеного терміну Термін:

1. Експорт
2. Реімпорт
3. Непрямий експорт або імпорт
4. Прямий експорт та імпорт
5. Реекспорт
6. Імпорт Визначення:

-
- A. Продаж раніше імпортованого без доробки товару за кордон
- B. Придбання в іноземного контрагента товару із ввезенням його з-за кордону
- C. Придбання раніше експортованого без доробки товару із ввезенням з-за кордону
- D. Постачання товарів чи послуг самими виробниками безпосередньо іноземним споживачам, або придбання в них відповідних товарів чи послуг
- E. Продаж іноземному контрагенту товару із вивезенням його за кордон
- F. Купівля чи продаж товарів через торгових посередників

Завдання 4. Створити письмово і в електронному вигляді глосарій таких термінів:

агент; агентська угода; агентські операції; агентські фірми; анти демпінг; антидемпінгове законодавство; асоціації країн експортерів; аукціон; брокер; брокерська фірма; валютний демпінг; венчурний капітал; вільна оферта; демпінг; дилер; дистрибутор.

Терміни наводити із посиланням на першоджерела, при цьому джерел має бути 2 і більше.

Завдання 5. Вирахуйте темпи зростання експорту й імпорту, якщо відомо:

- Експорт товарів із України до країн ЄС у 2020 році склав 13 051,9 млн. дол. США, у 2019 р. - 9 499,3 млн. дол. США
- Імпорт товарів із країн ЄС до України у 2020 році склав 19 101,2 млн. дол. США, у 2019 р. - 15 392,7 млн. дол. США

Завдання 6. Вирахуйте темпи приросту експорту й імпорту, якщо

відомо:

- Експорт товарів із України до країн СНД у 2020 році склав 18 744,5 млн. дол. США, у 2019 р. - 13 473,9 млн. дол. США
- Імпорт товарів із країн СНД до України у 2020 році склав 26 697,4 млн. дол. США, у 2019 р. - 19 692,7 млн. дол. США

Завдання 7. Вирахуйте сальдо торгового балансу у 2019 і 2020 роках, якщо відомо:

- Експорт товарів із України до країн ЄС у 2020 році склав 13 051,9 млн. дол. США, у 2019 р. - 9 499,3 млн. дол. США
- Імпорт товарів із країн ЄС до України у 2020 році склав 19 101,2 млн. дол. США, у 2019 р. - 15 392,7 млн. дол. США

Завдання 8. Вирахуйте сальдо балансу послуг у 2019 і 2020 роках, якщо відомо:

- Експорт послуг із України до ЄС у 2020 році склав 3 188,7 млн. дол. США, у 2019 р. - 3 020,5 млн. дол. США
- Імпорт послуг із країн ЄС до України у 2020 році склав 3 023,5 млн. дол. США, у 2019 р. - 3 042,0 млн. дол. США

Завдання 9. Вирахуйте сальдо балансу поточних операцій у 2019 і 2020 роках, якщо відомо:

- Експорт товарів із України до ЄС у 2020 році склав 13 051,9 млн. дол. США, у 2019 р. - 9 499,3 млн. дол. США
- Імпорт товарів із країн ЄС до України у 2020 році склав 19 101,2 млн. дол. США, у 2019 р. - 15 392,7 млн. дол. США
- Експорт послуг із України до країн ЄС у 2020 році склав 3 188,7 млн. дол. США, у 2019 р. - 3 020,5 млн. дол. США
- Імпорт послуг із країн ЄС до України у 2020 році склав 3 023,5 млн. дол. США, у 2019 р. - 3 042,0 млн. дол. США

Завдання 10. Мито на ввезення автомобілів у Польщу дорівнює більшому зі значень: 1900 дол. США або 33% вартості автомобіля. Яку суму мита потрібно сплатити польському імпортеру Volvo, якщо він ввозить на територію Польщі 10 автомобілів, контрактна вартість яких 20 тис. дол. США за автомобіль?

Завдання 11. У Канаді тарифна квота на ввезення яєць становить 350 % від вартості товару, які ввозять понад кількість, яка рівняється 100 тис. виробам. Звичайна тарифна ставка складає 10 % вартості. Яке мито потрібно сплатити канадській фірмі-імпортеру яєць при ввезення в державу 145 тис. яєць вартістю 0,1 дол. США за шт.?

Завдання 12. Визначте митну вартість товару, якщо відомо:

- сума контракту = 300 тис. євро
- транспортування до кордону України = 1 тис. євро
- курс НБУ на дату оформлення вантажно-митної декларації - 10

грн/євро

- ввізне мито = 10 %
- ПДВ = 20%

Завдання 13. ТОВ «ХХХ» уклало угоду з російським підприємством на постачання обладнання вартістю 400 000 російських рублів. Визначити митну вартість обладнання, якщо відомо, що ставка мита - 10 % вартості товару, митний збір - 0,5 % ПДВ - 20%, курс - 0,25 грн/руб.

Завдання 14. Визначте митну вартість товару, якщо відомо:

- сума контракту = 200 тис. євро
- транспортування до кордону України = 10 тис. євро
- страхування вантажу = 5 тис. євро
- курс НБУ на дату оформлення вантажно-митної декларації - 9,90

грн/євро

- ввізне мито = 15 %
- ПДВ = 20%

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення курсу для активізації навчального процесу застосовуються ділові ігри, проблемні завдання, підготовка реферативних доповідей та інші методи та засоби активізації пізнавальної діяльності студентів.

На лекціях увага студентів зосереджується увага на проблемних питаннях за структурованим матеріалом з наведенням конкретних прикладів практичного застосування отриманих знань та зарубіжного досвіду вирішення окремих проблем та заохоченням студентів до критичного сприймання нового матеріалу.

На практичних заняттях запроваджуються різні навчальні технології: обговорення проблем, дискусії; вирішення ситуаційних вправ; розв'язання проблемних питань; мозковий штурм; кейс-методи; аналіз конкретної ситуації; робота в малих групах; рольові та ділові ігри; письмовий контроль знань; індивідуальне та групове опитування; перехресна перевірка завдань з наступною аргументацією виставленої оцінки тощо.

Обов'язковими елементами активізації навчальної роботи студентів є чіткий контроль відвідування студентами занять, заохочення навчальної активності, справедлива диференціація оцінок.

10. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Контроль успішності навчання студентів проводиться у формах поточного і підсумкового контролю.

Здійснюється оперативний і рубіжний (модульний) поточний контроль.

Оперативний поточний контроль здійснюється у формі індивідуального та групового контролю засвоєння навчального матеріалу, перевірки підготовленості студентів до виконання практичних занять.

Рубіжний (модульний) поточний контроль здійснюється у вигляді письмових контрольних робіт за темами лекційного курсу та практичних занять (теоретичні питання, тестові завдання, презентація результатів групової роботи над вирішенням проблемних завдань (кейс-стаді), розв'язування задач).

Поточний контроль за останнім змістовим модулем проводиться в останній тиждень навчального семестру.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену (1-й семестр) за графіком семестрового контролю у вигляді тестів.

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточний контроль				Рейтинг з навчальної роботи $R_{НР}$	Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$	Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$	Підсумкова атестація (екзамен чи залік)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4					
0-100	0-100			0-70	0-20	0-5	0-30	0-100

Примітки.

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 03.03.2021 р. протокол № 7). Рейтинг студента з навчальної роботи $R_{НР}$ стосовно вивчення певної дисципліни визначається за формулою:

$$0,7 \cdot (R^{(1)}_{ЗМ} \cdot K^{(1)}_{ЗМ} + \dots + R^{(n)}_{ЗМ} \cdot K^{(n)}_{ЗМ})$$

$$R_{НР} = \frac{\dots}{K_{ДИС}} + R_{ДР} - R_{ШТР},$$

де $R^{(1)}_{ЗМ}, \dots, R^{(n)}_{ЗМ}$ - рейтингові оцінки змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n - кількість змістових модулів;

$K^{(1)}_{ЗМ}, \dots, K^{(n)}_{ЗМ}$ - кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{ДИС} = K^{(1)}_{ЗМ} + \dots + K^{(n)}_{ЗМ}$ - кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

$R_{ДР}$ - рейтинг з додаткової роботи;

$R_{ШТР}$ - рейтинг штрафний. Наведену формулу можна спростити, якщо

прийняти $K^{(1)}_{ЗМ} = \dots = K^{(n)}_{ЗМ}$.

Тоді вона буде мати вигляд

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{ЗМ} + \dots + R^{(n)}_{ЗМ})}{n} + R_{ДР} - R_{ШТР}$$

Рейтинг з додаткової роботи R дР додається до **R НР** і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Рейтинг штрафний R ШТР не перевищує 5 балів і віднімається від **R НР**. Він визначається лектором і вводиться рішенням кафедри для студентів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримувалися графіка роботи, пропускали заняття тощо.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Оцінка «Відмінно» виставляється студенту (слухачу), який систематично працював протягом семестру, показав під час екзамену різнобічні і глибокі знання програмного матеріалу, вмів успішно виконувати завдання, які передбачені програмою, засвоїв зміст основної та додаткової літератури, усвідомив взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

Оцінка «Добре» виставляється студенту, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав достатній рівень знань з дисципліни і здатний до їх самостійного оновлення та поповнення у ході подальшого навчання та професійної діяльності.

Оцінка «Задовільно» виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та наступної роботи за професією, справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті і при виконанні іспитових завдань, але володіє необхідними знаннями для подолання допущених похибок під керівництвом науково-педагогічного працівника.

Оцінка «Незадовільно» виставляється студенту, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги викладача використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи.

Студенту можуть виставлятися такі оцінки ECTS:

- (відмінно) – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок;
- (дуже добре) – вище середнього рівня з кількома помилками;
- (добре) – у загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок;
- (задовільно) – непогано, але зі значною кількістю недоліків;
- (достатньо) – виконання задовольняє мінімальні критерії;
- (незадовільно) – потрібно працювати перед тим, як отримати позитивну оцінку;
- (незадовільно) – необхідна серйозна подальша робота над вивченням матеріалу.

12. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Навчально-методичний комплекс вивчення дисципліни «Економіка зарубіжних країн» (робоча програма навчальної дисципліни, курс лекцій, ілюстративні матеріали, презентації, відео-лекції до курсу).

13. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Безуглий В.В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ВЦ «Академія», 2005. – 704 с.
2. Гавриш О.А. Економіка зарубіжних країн: навч. посіб. / О.А. Гавриш, В.І. Кривда, С.В. Нараєвський. – К.: НТУУ «КПІ», 2011. – 492 с.
3. Гавриш О. А. Економіка зарубіжних країн: підручник / С.В. Войтко, О.А. Гавриш, О. М. Згуровський, С. В. Нараєвський. – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 400 с.
4. Голіков А.П., Дейнека О.Г., Позднякова Л.О., Черномаз П.О. Економіка зарубіжних країн: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 464с.
5. Дахно І.І. Країни світу: Енциклопедичний довідник. – К.: МАПА, 2005. – 608с.
6. Козак Ю.Г. Економіка зарубіжних країн. / Ю.Г. Козак, В.В. Ковалевський, С.Н. Лебедева, М.Є. Бикова, Н.С. Логвінова, О.В. Воронова. – 4-те вид. перероб. та доп. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 292 с.
7. Економіка зарубіжних країн. / За ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Осипова В.М. – 3-те вид. перероб. та доп. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2007 - 544 с.
8. Леоненко П.М., Черепні на О.І. Сучасні економічні системи: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 429 с.

9. Масляк П.О. Країнознавство: Підручник. – К.: Знання, 2008. – 292 с.
10. Міжнародні ринки ресурсів: Навчальний посібник / А.Б.Яценко, Я.А.Дибинюк, Т.В.Марена, К.С.Мітюшкіна. Під загальною ред. проф. Ю.В.Макогона. – Київ. Центр навчальної літератури, 2005. – 194 с.
11. Старостіна А.О. Економіка зарубіжних країн: навч. посіб. / А.О. Старостіна, А.О. Длігач, Н.В. Богомаз. – К.: Знання, 2009. – 454 с.
12. Чужиков В.І. Економіка зарубіжних країн: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 308 с.

Допоміжні

1. Дахно І.І., Бовтрук Ю.А. Міжнародна економіка: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2002. – 216 с. іл. – Бібліогр.: с. 208-209.
2. Згуровський М.З. Сталий розвиток у глобальному і регіональному вимірах: Аналіз за даними 2005 р. – К.: НТУУ «КПІ», 2006. – 84 с.
3. Країни світу в цифрах і фактах. Довідник географа, історика, економіста / О.Г.Стадник – Х.: Вид. група «Основа», 2004. 288 с.
4. Лісничий В.В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн: Навчальний посібник. – 2-ге видання, виправлене. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 336 с.
5. Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В. та ін. Міжнародна економіка: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 672 с.
6. Міжнародні організації: Навчальний посібник / За редакцією Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського. – Київ: ЦУЛ, 2003. – 288 с.
7. Семенець О.Є. Сучасна Індія: наука, технології, стратегічні сектори: Монографія. – К.: КНЕУ, 2006. – 208 с.
8. Факти про Німеччину / Переклад з німецької Наталки Саповської. – Львів: Кальварія, 2005. – 484 с.
9. Шенкар Овед. Китай: вік XXI: Розвиток Китаю, його вплив на світову економіку та геополітичну рівновагу / Пер. з англ. – Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2005. – 208 с.
10. Шлюсарик Богуслав. Польща на ринках головних торговельних партнерів. Стан і перспективи: Монографія. – К., 2007. – 392 с.

Інформаційні ресурси

1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.eib.org/> - Європейський інвестиційний банк
2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.imf.org> - Міжнародний Валютний Фонд
3. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua> - Міністерство економічного розвитку і торгівлі України

4. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Державна служба статистики України
5. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unecsc.org/> - Європейська економічна комісія ООН
6. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.worldbank.org> - Світовий Банк